

IVAN JELÍNEK

MALÝ NÁROD S VELKÝMI MYŠLENKAMI

Motto: Poradce nechává jít bosé,
ze soudců dělá blázny.
Králům odejme moc i vážnost,
okolo beder je spoutá provazy .
I kněze nechá chodit bosky
a mocipány svrhuje.
Bere řeč osvědčeným
a starce zbavuje rozumu.
Zasypává potupou urozené
a uvolňuje pás mocných . . .
Nechává národy růst a potom je hubí,
dává jim prostor a pak je zavádí.
Odnímá rozum pohlavárům země
a nechává je bloudit v poušti bez cest.
Tápají v temnotách bez světla,
nechá je bloudit jako opilce.

(Kniha Jóbova, 12, 17-25)

Motto: Gautama Buddha: Dhammapada. 1.

Všechno, čím jsme, je následek našeho myšlení; spočívá to
na našich myšlenkách, je to uděláno z našich myšlenek.
Jestliže člověk mluví nebo jedná se zlou myšlenkou, bolest
jej následuje, jako kolo následuje nohu vola táhnoucího vůz.

*Vše, co jsme, je výsledek našich myšlenek: spočívá
to na našich myšlenkách. Jestliže člověk mluví nebo
jedná s čistou myšlenkou, štěstí jej následuje jako
stín, jež jej nikdy neopouští.*

*» Urazil mě, zbil mě, porazil mě, oloupil mě « –
v těch, kdož chovají takovéto myšlenky, nenávist nikdy
nepohasne.*

*» Urazil mě, zbil mě, porazil mě, oloupil mě « –
v těch, kdož nechovají takové myšlenky, nenávist pohasne.*

*Neboť nenávist neuhasí nenávist; nenávist
uhasí láska – toto je věčný zákon.*

* * *

Přiznám se, že není pohodlné psát tento článek.

Národy český a slovenský postihla 21. srpna krutá rána. A tato rána je krutější pro jejich mentalitu nežli pro tělesný byt. Třebas jsem původem z pomezí mezi oběma, na straně moravské, mám odvahu k zamyšlení nad tímto děním jedině z hlediska českého.

Zprávy jsou špatné; horší ze dne na den. Násilí a zmatek myslí triumfují. Český národ trpí tělesně, intelektuálně a mravně. Daleko víc nežli po Bílé hoře; víc nežli za nacistické okupace. Neboť jde o lidský stav nejbolestivější: nesnesitelné zhroucení ilusí o ideologii komunismu a slovanském národu, který český národ sám sobě vydával za bratra, avšak zcela jiné povahy, nežli byl Abelovi Kain! Nyní se národ topí ve smřšti všech negativních vášní myslí a citu jako jsou hněv, pocit bezmocnosti, strachu, uraženého sobectví, pýchy, opovržení, nenávisti a bolesti. Mlha zběsilosti zatemnila myšlení a cit, a ochrnula vůle. Ujařmení sevřelo společenství, jež s pochopitelně neobezřetnou rychlostí začalo prudce růsti k světlu, i když se růst podobal bledému dlouhému klíčku bramboru zapomenutého ve tmě daleko od sklepního okénka. Opět s vášní, která již sama znemožňuje nalezení pravé cesty se ozývají prastaré otázky trpících: Proč to? Proč právě já a proč ne někdo jiný? Jak může Prozřetelnost dopustit něco podobného? Otázka vlastního zavinění, vlastního hříchu, tento Boží střechek, zní bohužel daleko méně naléhavě. Avšak měla by. Spravedlivá odpoutanost, pokora a láska jsou na ústupu. Roste strach o holé bytí národního společenství, které » nepřítel « chce znásilnit tělesně i mravně k svému obrazu, které chce » normalisovat « na podobu otroka. To je přirozené: nepřítel, vládnoucí i ovládaný, nejsou nic nežli otroci.

Avšak strach neexistuje bez dvou: toho, kdo děsí a toho, kde se dává postrašit.

Bez ohledu na všechno ani teď nesmíme upustit od vůle. Je nám třeba vůle, abychom ze svého nitra neúnavně trhali jedovatou plevel strachu, falešných tužeb, slepých nadějí, za něž byl Prometheus přikován ke kavkazskému štítu. Toto je příkaz chvíle; nás všech; tedy i nás, které osud postavil do ciziny. Je nevyhnutelné zápasit s liticemi.

* * *

Za druhé světové války český historik profesor Otakar Odložilík napsal v Londýně ve své úvaze toto: kdysi občan českého království se mohl klidně a bez studu podívat do očí jiným národům křesťanstva. Toto bylo později

ztraceno; nejdůležitější bude, psal Odložilík, obnovit v českém vědomí důvěru v sebe a hrdost.

Důvěru v sebe sama – ne druhého – a hrdost ztratil český národ především svou vinou. Neboť pravdu, že člověk je sám sobě nejlepším přítelem, avšak i nejhorším nepřítelem, nelze vyvrátit; ona platí pro jednotlivce stejně jako pro skupiny, národy a lidstvo.

Zdroje této viny jsou četné. Už v Kosmově kronice myslivý čtenář musí žasnout nad ostrou nacionalistickou notou. V národním cítění jsou ctnosti, avšak nikoli v nacionalismu. A nacionalismus měl a má fatální vliv na ideály, to jest myšlenky a cíle, jež český národ sleduje po staletí. Ideály českého národa, jeho myšlení, jej vedlo ke zkouškám a nebezpečím, z kterých vyvázl jen o vlas. České ideály byly a jsou sotva zvlášt vznešené. I jeho mravní, avšak také mocenské a hmotné ideály usilují odedávna v nejlepším o zřízení království nebeského na zemi. Tyto ideály se skoro v ničem nezdaří ovlivněny Kristovou pravdou o ptactvu a květech, o něž pečuje Otec nebeský. Proč má český národ tak málo světců? Proč poslední je z doby sklonku českého království?

Není toto myšlení národa důvodem, proč ve 12. a 13. a později v 16. století, kdy mysticismus byl všude ve vzduchu, nevzkvétal v českých zemích tento nejvyšší stav dokonalosti přístupný člověku? Přece jen z údolí Spoleta nám září sv. František z Assisi se svou družinou světců a světic – a Čechové měli živé styky s Itálií té doby. Avšak i blíže hranicím byla taková ohniška, např. sv. Mechtilda magdeburská. Ba ve středu země, v Praze samé, se skvějí vynikající židovští kabalisté, např. Abraham ben Azriel řečený český (vykladač Zoharu Mojžíše z Leonu). A Golem Hasida Eleazara z Wormsu, vstupující v činnost jedině díky mystikově extasi, se stává Praze čistě čarodějnickou hračkou. Místo mystika, kouzelník Žito. Je jasno, že v českém království se neujaly zářivé vlivy italských, provencalských, francouzských, německých, irských, anglických a židovských mystiků. Ujalo se tam dílo Wiklefovo. Tato jednostrannost, hluchota a slepota mne nutí myslit na děsivé místo v knize Jobově, citované v záhlaví.

Vede-li slepý slepého, oba spadnou do příkopu. Tento osud potkal český národ již několikrát. Potkal jej i nyní.

Není v rámci této úvahy rozvádět, že ideály husitské nebyly pro českou mentalitu zlepšením. Ujišťuji jen, že to netvrdím proto, že šlo o ideály reformace.

Od konce husitské éry, která alespoň měla ctnost odhodlanosti k boji a jejího uskutečnění, národ propadl osudné slabosti: začal skládat naději v záchranu svého mocenského postavení, ba svého holého bytí v opory vyhledávané porůznu v cizině. Po posledním záblesku ducha českého království v Jiříkovi z Poděbrad se v českých zemích zdá pohasínat důvěra

v sebe sama; vedoucí elita národa, čeští stavové a klerici se oportunisticky obracejí na Habsburský dům. Před Bílou horou hrstka povstalců, jež přišla národu draho, se spoléhá na Německo a Anglii, o jejichž vojenskou a politickou pomoc usiluje. Pobělohorští exulanti s Amosem Komenským se spoléhají a doufají v Gustava Adolfa a Oxenstiernu.

Zvláštní výjimkou za protireformace jsou vlastenečtí čeští jezuité (doba se, což je neuvěřitelné, vydávala za dobu Temna), obnovovatelé skoro vyhlazené lidové české kultury, ba jazyka samotného. Po době baroka a po jeho nových ideálech, jež přinesly skvělé ovoce v hudbě a metafysické poesii, nastává prudký růst české inteligence. Avšak ideály obrození jsou rychle zúženy na staré ideály nacionalistické. Pokud jsou tyto ideály kulturní a politické, spoléhají se plně na dědictví Francouzské revoluce, romantismu a později panslavismu a hlavně německého socialismu. Jako by se nad společenstvím neprodyšně uzavřela klenba několika čistě temporálních, vypůjčených a odvozených ideálů; jako by z této zatuchlosti pod klenbou se zdařilo uniknout jen několika jedincům. Přímo nevysvětlitelně se zde tyčí metafysická vyvřelina poesie K. H. Máchy, opuštěná jako Trosky nad plachým obzorem Čech.

Český národní ideál a jeho myšlení v novověku byly striktně z tohoto světa. Šlo o ideály civilizační, o »otvírání oken«; o ideály hmotné a politické; šlo o Masarykovu českou otázku; o formální sociální demokracii Benešovu; šlo o nekritický chiliasmus socialismu. Jak se možno divit, že v tomto kontextu 19. století se ozývá čistým hlasem jedině část české hudby, část české literatury, např. dekadence, jež je čistým, hluboce cítěným odsouzením tohoto stavu?

Po rozbití Rakousko-uherské říše triumfuje nacionalismus. Marně pátráme po hlasu, že je třeba, k vlastní záchraně, smíru s »dědičnými« rakouskými a maďarskými nepřáteli; objevuje se jedině v podstatě mstivá a proto mrtvá myšlenka Malé dohody.

Tento stav ideálů, z nichž vypadl vcelku splněný ideál nacionalistický, ponechal pocit zvláštního bezvětří dvacátých a třicátých let. Ještě se jen tak dál »otvírají okna« na západ a na východ. Není místa pro obnovu spoléhání se na sebe; systemizované místo dostal Švejk. Není místa pro Tolstojův program neodporování zlému. Český filosof Ladislav Klíma je hlas volající na poušti.

Duch tak zvané Masarykovy demokracie, amorfní shluk a slepenec pragmatických a mělkých postojů, nemohl jistě vytvořit ucelený životní a společenský sloh. Jedině v Karlu Čapkovi našel mírně ironického, nepřesvědčeného a nepřesvědčivého, anglosasky orientovaného vykladače. Vedle Francie se ideály upínají k anglosaským zemím na jedné straně a na druhé straně k Sovětskému svazu a myšlence panslavismu. Opět opory zvenčí,

avšak ne opory jako jsou vzdušné oblouky katedrály. Elita národa, inteligence a její tvořivá složka, nevěnovala pochopitelně pragmatickému » slušnému « člověku nejmenší pozornost. Orientovala se na francouzské umění a moskevskou doktrínu. Výjimky byly nečetné. Mezi těmito dvěma městy – Londýn a New York byly tak daleko – jako by se prostírala pustina, jež zabírala mimo Prahu samotnou dokonce i celou Republiku. Byla to pustina nezajímavá a nudná, obývaná hrstkou ruralistů a katolických básníků včetně Staré říše. Neboť: co dobrého může vzejít z Galileje? Jaká ironie že uprostřed Prahy samotné, Prahy uspokojených nacionálních aspirací, v německé menšině, v této poušti nepovšimnutě roste velká doba německé literatury, Franz Werfel, Franz Kafka, Reiner Maria Rilke. Jaká ironie: druhořadá menšina, stejně jako ve středověku náboženská menšina pražských židovských mystiků přispívá ke slávě Prahy, dotýkající se takto podle Libušina proroctví hvězd. Nebýt Ladislava Klúny, Jakuba Demla a Jaroslava Durycha a pozdějšího díla Františka Halase, srovnání pražské německé tvorby s tvorbou vládnoucího národa českého by dopadlo pro Čechy drtivě. Zjev F. X. Šaldy se mi jeví jako eklektický, nepůvodní a odvozený.

Za nacistické okupace se jde » ke kořenům « a ke komunismu. Potkáváme se s podivnou nesourodou směsí zastaralého nacionalismu, proletářského internacionalismu, panslavistického komunismu a pragmatického masarykovského humanismu. Nikde, pravím, nikde skoro neslyšíme, že československá vláda a československý lid, třebaš zdaleka ne celý, nese svůj těžký podíl viny na zradě Francie a appeasementu Britanie a tedy též na rozbití Evropy ve prospěch dvou velmocí, jež zbyly. Stará vcelku všeobecná láska k Francii se proklíná; ne proto, že Francie zradila sama sebe za pomoci slabé pražské vlády, nýbrž proto, že padla zas další berlíčka. Avšak, jak znamenitou, ocelovou berlou kullhavci bude berlá sovětská! Východní a nejmocnější část opor českých ideálů zůstává Moskva, i když na západě po pádu Francie a díky rostoucímu hospodářskému a technickému potenciálu anglosaského světa, díky jeho rozhlasu se zdá vyrůstat žulový břeh, o který se má opírat československý makléřský most. Opor jistě bylo třeba, neboť poslední zbytky národní cti, spoléhání na sebe sama, se rozplynuly v slzách davu díky Benešovu rozkazu ustoupit z pohraničí, přijmout Mnichov a nebojovat o vlastní hnízdo. Mravní páteř českého národa byla zle pochroumána. Bylo třeba orthopedické, ocelí vyztužené kazajky, aby se pacient mohl pohybovat.

Orthopedickou kazajku poskytly: veliký slovanský bratr a spojenc, nositel pokroku, Sovětský svaz. Stalo se to tím spíše, že díky Rooseveltovi Československo bylo na Jaltě a v Teheráně přiřknuto do sovětské zájmové sféry. Nyní Moskva nastoupila éru nové formy imperialistického kolonialismu. Co byla platná technická a hospodářská moc anglosaského západu, jestliže nebyla vyztužena pokrokovostí, chiliastickou komunistickou doktrínou

nou a vojenskou mocí. V tomto kontextu Britanie začala rozpouštět svou říši. Z hlediska českého západní konec osy opory byl natolik oslaben, že z vah se stal celuloidový panáček zatížený v nohou kouskem olověné doktriny, panáček vždy se stavějící do pozoru před bratrem Slovanem. Lze chápat, že tento stav věcí nedovoloval české inteligenci, uražené Francií, všimat si dále francouzské kultury, že zaslepená nenávist ke všemu německému zcela na řadu let znemožnila vliv německé moderní filosofie Husserlovy a Heideggerovy.

A opět po únoru r. 1948 český národ s malými výjimkami přiostril své ideály striktně podle potřeb orthopedické stalinskou ocelí vyztužené kazajky. Cožpak zbožné přání nepřesvědčovalo, že kazajka je stavba humanitní, všelidské myšlenky, jež napraví jednou provždy zločiny aniž by spáchala nové? Tato nevěřená víra, tato lež, tato opora opět vyloučila kladné možnosti, alespoň hmotného rázu a byla v podstatě nepřiznaným vyznáním nedůvěry v sebe sama, strachu a mravně neospravedlnitelných tužeb. V nejlepším případě se opět navazovalo na staré tužby budovat ráj na zemi, ovšem za trvalého používání policejního ideálu obsaženého ve čtvrtém Artikulu pražském a říkajícím: » ... aby hříechové byly stavěni «.

Jestliže K. Havlíček napsal v jedné úvaze o panslavismu, že Rakousko Čechem jako hadrem vytře všechny své kouty, o kolik více to nyní bylo pravda o faširce členstva a vedení československé komunistické strany v poměru k zbožňovanému Stalinovi? O kolik více to byla pravda i o značné části národa?

Avšak přece zasahuje právě v této zdánlivě neslibné pustině Boží milost. V této hanbě a neplodnosti začínají v české duši klíčit, a to nikoli z nenávisti, nebývalá semena. Hlavně v mládeži se rodí vůle myslet po svém, postavit se na vlastní nohy mravně a myšlenkově. Rodí se vůle odbourat kazajku. Zkusme, zdají se říkat, vystavit svou páteř stavu bez opory. Snad se v nás nezlomí docela. Snad nám začne opět sloužit. Snad sroste, snad se napřímí, bude-li vystavena těžkosti života. Je asi nemožno položit prst na chvíli a na události, které daly vzklíčit těmto semenům, jež táhnou neviditelně přes světové hranice. Snad zde měl vliv Camus, Sartre, avšak daleko větší Kierkegaard, pokládáný za předka existencialismu. Šlo o šťastnou náhodu, Dána, tedy myslitele, jehož nebylo možno líčit jako exponenta imperialismu. Kierkegaardův vliv unikl pozornosti strany.

Rozhodný obrat k lepšímu probíhal řadu let nepozorován, jako potají pod mechem roste podhoubí. Tu a tam začaly probleskovat symptomy tohoto pomalého neviditelného růstu a psychologické změny: nová divadla, tu a tam knížka prózy, básnička, ale též velmi zřetelný a prudký růst tak zvaného abstraktního výtvarnictví. Na periferii se znovu objevuje po léta umlčené slovo Vladimíra Holana, v opisech kolují poslední Halasovy básně,

jež vyvolávají v žíznících myslích otřásající ozvěnu svým metafysickým hladem. Rodí se nové myšlenky, nové ideály. Řečeno zkrátka: mezi podlci, mluveno s Dostojevským, se začínají rodit idioti. Jsou to ti první viditelní stateční mužové a ženy, zvěstovatelé dosud neviditelných množství, jež později skoro rázem letos zjara vyrážejí ze země jako těžkooděnci Iasonovy setby. Náhle se dere na povrch děj, před kterým stojí svět v úžasu, nechápavém, vzrušeném, avšak na západě i velmi neochotném. Proces ukazuje, že velká část inteligence a též národa roste k ideálům v českých zemích se vyskytujícími řidčeji nežli lvi.

Stále zřetelněji se začíná projevovat opravdová vůle – a odtud ta zdánlivě nevysvětlitelná kázeň – po myšlenkové samostatnosti, čistotě a bezohlednosti. Promlouvá touha po spravedlnosti; smetení všemožných ideologických hranic; vůle prozkoumat ledví mocensko-ideologických tabu; vůle vidět věci a problémy jak jsou, i v jejich metafysické realitě; vůle opustit zdání propagandy; vůle spoléhat se na sebe sama; vůle skoncovat s korupcí a inflací řeči; vůle k boji; vůle jít proti kompromisům a nedbání opatrnosti; vůle k odvaze. A tato milostivě inspirovaná vůle pramálo dbá o fakt, že roste a jedná pod vetřelými a vyšeptalými nápisy marx-leninské fasády, ze které již stejně dlouho pro špatnou údržbu padá omítka, římsy a balkony. S touto novou vůlí kráčeji však ruku v ruce neméně velká nebezpečí a nové viny.

S všeobecným požadavkem vlastní cesty k socialismu, starým známým z Jugoslaviie, jde ruku v ruce obrození budící úžas okolního světa. Společenská malaise, nuda prostoupená klamnými bludičkami humoru, se rychle rozplývá. Mizí anonymita děr, jež všechny se zdají zvenčí prázdné. Vždyť opatrnost v nich zalezla, kam nejdál mohla. Lidé vystupují ze skrytu; počínají mluvit, psát a chodit zpříma. Nezatajují svá jména. Hltá se 2 000 slov napsaných v prosté, srozumitelné češtině.

Ať si každý sám zodpoví snadnou otázku, zda toto je »vlastní cesta k socialismu«. Co je socialismus této nové odvaze, bylo by třeba se zeptat. Avšak tento problém se vymyká rámci úvahy. Důležitější je říci, že popsané chování a myšlení, nová radost, odvaha a spoléhání na sebe sama jsou projevem dospívání českého národa. Je také svrchovaně důležité si uvědomit, že to je v povědomí boje na život a na smrt konsumním technickým společností, konsumním doktrínám a řádům.

Sotva se dalo doufat, že toto povětrí bude trpět Moskva, již řadu let stále zděšenější příznaky téhož dění doma. Jak by mohl toto strpět otrok své nevědomé zaslepenosti, sovětská strana? Jak by mohla nečinně přihlížet k jednání člověka, který začíná chodit zpříma? Strašidlo člověka prochází Evropou. Moskva zasahuje z důvodů obav a strategie.

Vystříhejme se sebeklamu. Obrození od samého počátku provázela stejnou měrou rostoucí nebezpečí a viny, spočívající hlavně v tom, že člověk,

který se sorva začal napřimovat, již sám sebe obelhával. Hlavní z těchto lží byly slepé naděje a tužby. Jen příkladmo: Zaslepená naděje, že je možno plnit staronové ideály a přitom si udržet vymoženosti socialismu; tužby uskutečnit opravdovou společenskou svobodu budováním ráje technického světa; vášně opovržení a nenávisti k Rusům. Snad, bez invaze vojenských sil Varšavské smlouvy za relativně svobodného vývoje tato nebezpečí a viny by byly na jistou dobu přece jen vyváženy ziskem; rostoucí polyfonií činnosti a myšlení; možností jednou provždy vytyčit ideály, které by vedly český národ v dobách, jež pro něho daleko víc než pro ostatní národy jsou spíše zlé než dobré.

Avšak nastala tragedie. Deklamuje se: nebojujte, zachovejte klid a pořádek! Přesto však »zachovejte si hrdost«, tentokrát vedení musilo velmi příznačně přidat. Co je zlého na této výzvě? Zlého na ní je, že výzva neodporovat a její uposlechnutí jsou pouze výsledkem tak říkajíc logického, statistického stanoviska. Nebylo by třeba se znepokojovat výzvou a uposlechnutím, kdyby spočívaly na základě Gandhiho filosofie ahymsey, nenásilí. Jenomže je tomu docela jinak. Proto výzva a uposlechnutí jsou projevem zase jen strachu. Nejsou, jako v případě Gandhiho nenásilí projevem síly, zbožnosti a myšlenky.

Máme nad sebou zoufat? Zoufalství by byla další přízemní slabost. Nám však je třeba síly. Kde sílu vzít, jestliže český národ byl opět jednak sražen, jednak sám sebe srazil natolik, že se nyní zaměstnává jen jedinou myšlenkou, myšlenkou křivdy a pomsty? Na tomto místě prosím čtenáře, aby si znovu přečetl v záhlaví citát z Dhammapady.

Je nám třeba štítu a zbraní, nyní zajisté duchovních. Nezbyvá nám, nežli naučit se rozlišovat. To nám dovolí postihnout a uznat naše chyby a hříchy a najít cestu k jejich nápravě. Nezbyvá nám nežli uznat Ježíšův příkaz: Milujte své nepřátele.

Smrkovský pravil, že naše tragedie spočívá v tom, že český národ je malý národ s velkými myšlenkami. Žel, Smrkovský dosud sám sobě i nám všem pochlebuje. Nicméně doba velikosti anebo smrti nastala. Dostaneme se k této velikosti jedině, jestliže otevřeme své oči a uši milosti; jestliže o nás přestane platit Halasovo:

Přes štěstí vidění
tak slepý
přes dar slyšení
tak hluchý

Jestliže se naučíme opravdové pokoře před Bohem, jestliže, a to přesně v hlubokém smyslu Kázání na hoře se staneme chudými duchem. Budeme-li milovat svého bližního, tedy i Rusa, i východního Němce. Budeme-li

je pokládat upřímně, nejen slovy, ale i činy, za skutečně trpící bratry a nikoliv za socialistického bratra. Přestaňme se vyvyšovat nad Rusy, Poláky, Maďary a Němce. Český národ spasí jedině, opustí-li své sobectví. Bude malým národem s velkými myšlenkami, jestliže všechno své konání věnuje Bohu. Staneme se svobodnými, a to v každém smyslu slova, jen tenkrát, přijmeme-li jeho Ježíšovo. Činy, jež z takového postoje pokory a víry vzejdou, budou opravdu k našemu i časnému prospěchu.

KAREL VRÁNA

NARUŠENÝ DIALOG

• Člověk má jednu chybu: myslí •
Bertold Brecht

Před léty uprostřed temné a dusivé nejistoty mladý český spisovatel v exilu Jan M. Kolár psal « Listy němému příteli ». Dnes po nadějném pražském jaru, po prudkém, žhavém létě a v zetmělém, mrazivém podzimu se pokouším o napsání listu, který by měl pokračovat v dialogu s přítelem doma. Uvědomuji si že náš dialog je narušený a obávám se, aby náš přítel opět neoněměl, tentokrát bolestněji a beznadějněji než před dvaceti léty. *Tento svůj dialogický esej připisuji kardinálu dr. Josefu Beranovi, který svým životem, utrpením a exilem uskutečnil právě ty hodnoty, o něž opírám dnes svou naději ve svobodnou budoucnost českého národa.*

I.

JARNÍ DIALOGY

• Bez ryzí vertikály se nikdy
nic nedostaví •

Vladimír Holan

1. Úžasný objev

Naše setkání na jaře nebylo pro nikoho z nás snadné. Nemyslím na Tvé potíže s vycestováním z Československa. Myslím spíše na naši společnou psychologickou situaci, na naše obavy a téměř strach stát opět tváří v tvář příteli po dlouhých letech odloučení, čekání, utrpení, zrání a nezadržitel-